

Пасичник В. М., Питьн М. П., Згоба В. Л.
Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського

СУЧАСНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ З ЕЛЕМЕНТАМИ ВИДІВ СПОРТУ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто шляхи удосконалення процесу фізичного виховання дітей дошкільного віку. Проведено цілісний аналіз представлених в спеціальній науковій та методичній літературі сучасних ігрових технологій з елементами спорту, які застосовуються в практиці дошкільного фізичного виховання. Обґрунтовано необхідність впровадження ігрових технологій в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: дошкільний вік, фізичне виховання, ігрові технології з елементами спорту.

Аннотация. Пасичник В. М., Питьн М. П., Згоба В. Л. *Современные игровые технологии с элементами видов спорта в физическом воспитании детей дошкольного возраста.* В статье рассмотрены пути совершенствования процесса физического воспитания детей дошкольного возраста. Проведено целостный анализ представленных в специальной научной и методической литературе современных игровых технологий с элементами спорта, которые применяются в практике дошкольного физического воспитания. Обоснована необходимость внедрения игровых технологий в учебно-воспитательный процесс дошкольных учебных заведений.

Ключевые слова: дошкольный возраст, физическое воспитание, игровые технологии с элементами спорта.

Annotation. Pasichnyk V. M., Pityn M. P., Zhoba V. L. *Modern gaming technology with elements of sports in physical education of preschool children.* Purpose: to analyze the current game technologies with elements of sports in physical education of preschool children. Materials and methods: analysis and synthesis of scientific and technical literature data and information on the Internet, systems analysis and comparison. Results. The article focuses on the relevance of sports-oriented vector of development of education as one of the most pressing forms of physical education of children. Clearly, the sport-oriented forms of physical education of children should be based on mass popular sports, such as gaming. The ways of improving the process of physical training of children of preschool age. The influence of leading activity - games - on the physical, mental, emotional and personal development of preschool children, its educational opportunities and the use of gaming technology as the most effective means of harmonic development of children. The author of the article defines and concretized "technology" concept "pedagogical technology", "innovative technology" and "gaming technology." A holistic analysis of the special scientific and methodical literature of modern gaming technology with elements of sports, which are used in the practice of pre-school physical education. The necessity of introduction of gaming technology in the educational process of preschool education. Conclusions. Innovative activity in the educational process of preschool education aimed at improving physical education for maintaining the health of the younger generation. During the search and implementation of innovative educational technologies to organize physical education classes with preschool children were found attractiveness and importance of play for children. Using games with elements of sports in physical education of preschool children allows to satisfy their interests and needs in physical activity have to teach your body to stabilize the feelings and emotions, to develop not only physical but also mental, intellectual, moral and volitional qualities. As you can see, systems analysis presented modern gaming technology with elements of sports in physical education of preschool children clearly demonstrates the great interest to researchers definite problem.

Keywords: preschool age, physical education, gaming technology with elements of sport.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Закон України «Про дошкільну освіту» визначає збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини як першочергове завдання розвитку, навчання і виховання наймолодших громадян країни. Сучасний стан здоров'я дошкільників викликає велику занепокоєність. Результати досліджень свідчать про наявну тенденцію погіршення показників здоров'я дітей та підлітків в Україні. За таких обставин значно підвищується роль фізичного виховання у системі дошкільної освіти. Великий потенціал фізичного виховання полягає в тому, що він впливає не лише на рухову сферу людини, а й на духовну, особистісну та соціальні [2, 4, 5, 9]. Розв'язання проблеми збереження здоров'я й забезпечення гармонійного розвитку особистості в дошкільних навчальних закладах – досить актуальне питання, що викликає великий практичний інтерес [4, 6, 7, 9, 12]. У зв'язку з цим для якісного забезпечення процесу зміцнення здоров'я дітей постають нові завдання, які потребують розробки та впровадження сучасних технологій щодо організації системи фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дошкільний вік – це період, коли закладаються основи майбутнього стану здоров'я, фізичної підготовленості, формуються життєво необхідні рухові уміння та навички, відбуваються найбільш інтенсивні процеси росту і розвитку організму, формування особистості дитини. Саме в цьому віці відбувається закладка загального фундаменту пізнавальних здібностей, в особистісній сфері формуються ієрархічна структура мотивів і потреб, загальна і диференційована самооцінка, елементи вольової регуляції поведінки [2, 11, 15].

Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова [4] відзначають, що характерною рисою фізичного розвитку дітей дошкільного віку є його тісний зв'язок з психічним, особистісним, інтелектуальним та моральним розвитком.

На думку видатного психолога А. В. Запорожця саме гра для дошкільника являє собою першу сходинку у всебічному розвитку особистості.

Ян Амос Коменський [22] одним з перших відзначив педагогічне значення гри, визначив основні характеристики ігрової

діяльності і створив модель «граючої школи». Він відзначав головну роль ігор, вбачаючи в них потужний засіб виховання характеру і фізичного розвитку дитини.

Авторитетними вченими доведено, що ігрові заняття з дошкільниками створюють сприятливі умови для їх активного, особистісного розвитку, породжуючи нове ставлення до предмета ігрової діяльності, де цільовою установкою є способи реалізації рухових завдань [1, 2, 4, 11, 15].

За твердженням провідних науковців Е. С. Вільчковського [11], О. Л. Богініч [1] використання в дошкільному віці ігор з елементами спорту, як засобу і форми організації фізичного виховання, забезпечує всебічний розвиток дитини, створює умови для гуманізації педагогічного процесу, перетворює дитину з об'єкта соціально-педагогічного впливу в суб'єкт активної творчої діяльності на основі розвитку внутрішніх мотивів до самовдосконалення.

В умовах вибору Україною європейського вектору розвитку освіти однією з найбільш актуальних форм організації фізичного виховання дітей є спортивно-орієнтована модель. Зрозуміло, що спортивно-орієнтовані форми фізичного виховання дітей повинні ґрунтуватися на засобах популярних видів спорту, а саме ігрових. Тому одним із основних засобів гармонійного розвитку дитини, формування позитивного відношення до навколишнього світу, оптимального емоційного стану є використання засобів спортивних ігор, як одного із корисних та захоплюючих видів рухової діяльності.

Мета дослідження – полягає в аналізі сучасних ігрових технологій з використанням елементів спорту в процесі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури та даних інформаційної мережі інтернет, системний аналіз та порівняння.

Результати дослідження. Насамперед звернемося до термінологічного розгляду основних понять. Пропонуємо тлумачення такої дефініції як «технологія». Поняття «технологія» виникло у світовій педагогіці як протиставлення існуючому поняттю «метод» [19]. Воно походить від грецьких слів «techno» – мистецтво, майстерність, вміння і «logos» – наука, закон. Дослівно «технологія» – наука про майстерність [8].

Під педагогічною технологією розуміється система взаємопов'язаних прийомів, форм і методів організації навчально-виховного процесу, об'єднана єдиною концептуальною основою, цілями і завданнями освіти, створює задану сукупність умов для навчання, виховання і розвитку вихованців [8].

Н. В. Москаленко визначає поняття «інноваційні технології» як процесуально структуровану сукупність прийомів і методів, спрямованих на вивчення, актуалізацію та оптимізацію інноваційної діяльності у результаті якої створюються нововведення, які визивають якісні зміни [19].

Г. К. Селевко трактує поняття «ігрові технології» як досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі педагогічна гра володіє суттєвою ознакою – чітко поставленою метою навчання і відповідним їй педагогічним результатом, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчальною спрямованістю [8].

Слід відзначити, що ігрові технології широко застосовуються в дошкільному віці, тому як гра є провідною діяльністю в цей період. У дітей формуються уява і символічна функція свідомості, які дозволяють їй переносити властивості одних речей на інші, виникає орієнтація у власних почуттях і формуються навички їх культурного вираження, що дозволяє дитині включатися в колективну діяльність і спілкування.

Саме тому на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти можна виділити різні підходи до впровадження в процес фізичного виховання дітей ігрових технологій, а саме з елементами спорту, про що свідчать результати численних досліджень вчених Е. Й. Адашквічиче [13], Е. С. Вільчковський [11], В. І. Усаков [23]. За твердженням науковців, ігри з елементами спорту є одним з ефективних засобів формування у дітей рухових умінь та навичок, їх фізичного удосконалення [1, 10, 15].

На думку О. Л. Богініч, Ю. М. Бабачук [1] ігри з елементами спорту, за відповідної організації їх проведення, сприятливо впливають на фізичний розвиток і працездатність дитини. Такі ігри постають у двох іпостасях: це і засіб фізичного виховання, і його ефективний емоційно насичений метод. На відміну від інших методів фізичного виховання, ігри з елементами спорту мають певні особливості: наявність елементів змагання, сюжетність і образність, різноманітність і свобода вибору засобу досягнення мети, відносна самостійність дій. Вчені відзначають, що вправи з м'ячами, воланами, ракетками, битками, ключками сприяють розвитку в дітей окоміру, координації, ритмічності, узгодженості рухів, а також створюються умови для розвитку дрібної моторики, збільшення рухливості суглобів пальців та кистей рук. Заняття з використанням елементів спортивних ігор сприяють розвитку у дітей таких фізичних якостей, як спритність, швидкість та сила.

У дисертаційному дослідженні А. О. Чепуркіна [24] обґрунтовує використання елементів міні-гандболу у фізичному вихованні старших дошкільників. Адаптована у віковому аспекті технологія включає комплекси підготовчих, підвідних і спеціальних вправ, раціональні методи їх організації; оптимальну регламентацію навантаження на основі пульсової вартості вправ. Автором створені оціночні шкали антропометричних, функціональних показників і характеристик рухової підготовленості дітей 4-6 років, які сприяють об'єктивізації контролю фізичного розвитку старших дошкільників. Практичне використання запропонованих підходів використання елементів міні-гандболу та регламентації навантаження в процесі фізичного виховання дошкільників в межах ДНЗ забезпечує позитивний вплив на динаміку рівня фізичного розвитку, загальної і спеціальної рухової підготовленості дітей.

Зокрема Ю. М. Єрмакову [16] розроблено методіку фізкультурних занять на основі використання елементів гри в футбол для дітей 5-7 років, яка ґрунтується на підборі доступних віковим особливостям способів і прийомів виконання дітьми ударів і ведення м'яча. Акцентується увага на підборі вправ, які забезпечують координацію рухів для виконання рухових дій футболіста (удари по м'ячу, передачі, зупинки, ведення та ін.), розподілі вправ за складністю виконання, складання блоків спеціальних вправ по спрямованості для освоєння рухових дій та ігор в умовах інтеграції рухової і пізнавальної діяльності дітей. Методика занять реалізується протягом року на 3-х заняттях в тиждень по 25–30 хвилин в обсязі 25% (на 34 заняттях), 50% (на 44 заняттях) і 100% (на 24 заняттях) застосування елементів гри в футбол від загального часу занять по відношенню

до інших засобів, які традиційно використовуються в процесі фізкультурних занять в дошкільному закладі. Експериментально доведено, що застосування елементів гри в футбол на фізкультурних заняттях в ДНЗ забезпечує підвищення рівня фізичної підготовленості, фізичного розвитку і сприяє розвитку психічних процесів у дітей.

Дослідником В. Т. Ніконоровим [20] розроблено та обґрунтовано експериментальну навчальну програму формування «школи м'яча». Педагогічними умовами формування «школи м'яча» є формування мотиваційної готовності до навчання; створення розвиваючого предметного середовища і простору для самостійного виконання дітьми рухових дій з м'ячем; попереднє формування у дітей орієнтовної основи рухових дій з м'ячем у вигляді знань і уявлень про рухову задачу, способи та умови її рішення на основі виділення опорних точок; навчання рухових дій з м'ячем в ігровій формі. Автором доведено, що всі способи виконання рухових дій з м'ячем (баскетболі, волейболі та футболі) представляють в сукупності цілісну систему рухів, між якими існують структурно-логічні зв'язки спільності і відмінностей. За даними дослідника, в їх змісті можна виділити сім рівнів узагальнення: 1) ігрова стійка; 2) біговий, приставний і стопорящий кроки; 3) відштовхування ногами, мах руками і ногами, політ, приземлення; 4) хльост ногами і тулубом, поступливий рух ногами і тулубом; 5) жорсткість і розслабленість ланок тіла, що діють на м'яч; 6) поступливий рух руками і ногами, хльост руками і ногою, тримання м'яча; 7) приватні елементи рухів. Ці елементи можна використовувати при розробці школи м'яча на основі теорії узагальнення стосовно будь-якої з перерахованих спортивних ігор.

У роботі О. К. Ковалевського [17] підтверджена ефективність використання в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку спортивно-ігрового комплексу гри городки. Відбір, зміст, структура, засоби спортивно-ігрового комплексу гри городки ґрунтуються на закономірностях природного розвитку дитини і адаптовані до програмного матеріалу і специфіці фізичного виховання. Автор визначає систему спеціальних ігрових вправ, спрямованих на формування умінь орієнтуватися при здійсненні локомоторних дій у зовнішньому просторі, виконувати точні прицільні дії в просторовому полі з предметами, через систему завдань на розвиток дрібної моторики рук і вміння підтримувати, довільно регулювати тонус мускулатури. Дозування фізичних навантажень, підвищення рівня складності фізичних вправ також здійснюється з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей. Педагогічний вплив спортивно-ігрового комплексу гри збагачує руховий розвиток дітей, що проявляється в повноцінному формуванні структури природних рухів (збагаченні перцептивно-рухових координації та умінь) і розвитку аналізаторної функції їх рухового апарату.

Основні аспекти застосування елементів спортивних ігор у фізичному вихованні дітей 5-6 років в умовах дошкільного навчального закладу висвітлено у дослідженні О. Є. Конох [18]. Основу змісту програми складають сучасні найбільш популярні спортивні ігри, що мають досить високу мотиваційну цінність і мають певну актуальність та привабливість для дітей старшого дошкільного віку. Їх спрощеним варіантом є міні-баскетбол, міні-гандбол і міні-фут-зал, що найбільш оптимальні саме для дітей старшого дошкільного віку. Фізкультурні заняття з використанням спортивних ігор класифікувалися на: навчальні, для ознайомлення з новим матеріалом; змішаного типу, спрямовані на закріплення; варіативні, з використанням складніших варіантів вже освоєних рухових дій; тренувальні, що включали велику кількість змагальних вправ і ігор з м'ячем, спрямованих на розвиток функціональних і рухових якостей. Залежно від завдань, до змісту різних частин занять включалися вправи на освоєння, закріплення і вдосконалення рухових дій, що вивчаються. Основним засобом, формою і методом є гра. Особливістю занять є те, що виконання вправ здійснювалося в спеціально створених для дітей умовах, які забезпечують інтеграцію рухової та пізнавальної діяльності. Це досягалося за рахунок використання спортивного інвентарю й устаткування з дидактичною символікою. Використання у роботі з дітьми розробленої програми комплексного використання засобів спортивних ігор сприяло достовірному поліпшенню показників фізичного стану.

На відміну від зазначених досліджень системний та комплексний підхід до застосування ігор з елементами спорту у фізичному вихованні дошкільнят запропоновано українським науковцем Л. В. Волковим [10] та російськими фахівцями Л. М. Волошиною [15] та Л. Е. Пасмуровою [21].

Зокрема Л. Е. Пасмуровою [21] розроблено спеціальну програму «Разом веселіше» з метою оптимізації діяльності педагогів з навчання дошкільнят елементам спортивних ігор та вправ, досягнення «запасу міцності» здоров'я у дітей, розвитку їх рухових здібностей, поліпшення фізичної підготовленості. Програма передбачає використання спортивних ігор та вправ в комплексі з іншими фізкультурно-оздоровчими заходами, орієнтована на формування у дітей самостійності, самоконтролю, уміння діяти в групі однолітків, піклуватися про своє здоров'я. Програма складається з 10 розділів із зазначенням термінів їх реалізації: катання на ковзанах, ковзання по крижаних доріжках, ходьба на лижах, хокей, баскетбол, футбол, городки, бадмінтон, настільний теніс, катання на велосипеді. У кожному розділі визначено зміст атлетичної (загально-фізичної та спеціальної фізичної), техніко-тактичної та морально-вольової підготовки, що забезпечує комплексний підхід до вирішення освітніх, виховних та оздоровчих завдань.

Парціальна програма і технологія фізичного виховання дітей 3-7 років «Грайте на здоров'я» Л. М. Волошиної [15] побудована на рухливих іграх та ігрових вправах, що включають різноманітні рухові дії. Авторами створено цілісну систему навчання ігор з елементами спорту (баскетбол, бадмінтон, теніс, настільний теніс, городки, хокей, лижі, сани, ковзани), яка доступна для дітей. Дослідниця обґрунтувала можливість розвитку рухових здібностей дошкільників у процесі фізичного виховання засобами цілеспрямованого використання ігор з елементами спорту.

З метою оптимізації фізичної підготовки дітей дошкільного віку Л. В. Волковим [10] розроблена програма спортивно-ігрової підготовки, яка передбачає застосування у навчально-виховному процесі різноманітних методів і засобів виконання фізичних вправ ігровим і спортивно-ігровим методом. Автором представлено зміст засобів тренувального впливу і технологічна модель вибіркової величини фізичного навантаження. Основними засобами підготовки є основна і ритмічна гімнастика, танцювальні вправи, рухливі ігри, спортивні види фізичних вправ. Вчений відзначає, що основними завданнями, які вирішуються в процесі таких занять є формування гармонійно розвинутої, активної, творчої особистості; зміцнення здоров'я; покращення адаптаційних можливостей організму; розвиток фізичних якостей у поєднанні з навчанням руховим умінням і навичкам.

Модернізація системи фізичного виховання В. К. Бальсевичем пов'язується з введенням в освітнє середовище інноваційних концепцій, однією з яких концепція конверсії обраних елементів спортивного тренування в інтересах удосконалення змісту і форм організації фізичного виховання в дошкільних освітніх закладах. Автор пропонує вводити у зміст тренувальних занять традиційні та інноваційні (колове тренування, базові елементи спортивних вправ) засоби і методи фізичного виховання. Доведена ефективність організації таких тренувальних програм у фізичному вихованні дітей (короткі тренувальні програми) [14].

Ще одним інноваційним підходом із використанням ігор з елементами спорту є програма виховання, освіти та організації дозвілля дітей «Спарта» [3]. Ключовою ланкою програми є впровадження інноваційних форм і методів виховання, які базуються на гуманістичних орієнтованих ігрових формах змагання із застосуванням духовно-етичних цінностей. Для ефективного використання спартанських ігор у роботі з дошкільниками програма передбачає їх адаптацію до особливостей фізичного і психічного стану дітей. Організація і проведення спартанських ігор повинна відбуватись на сюжетній основі, обов'язкове поєднання змагальних ігор з незмагальними, у яких немає переможців і переможених. Головний акцент у системі заохочування дітей – це перевищення ними власних результатів, а не результатів інших учасників. У програмі йдеться про широке використання народних ігор, розваг, художніх конкурсів, які пов'язані з національними і народними культурними традиціями та звичаями.

ВИСНОВКИ. Інноваційна діяльність у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів спрямована на вдосконалення системи фізичного виховання для збереження здоров'я підростаючого покоління. В ході пошуку і реалізації інноваційних педагогічних технологій для організації фізкультурних занять з дітьми дошкільного віку було виявлено привабливість і значимість ігрової діяльності для дітей.

Використання ігрових технологій з елементами видів спорту у фізичному вихованні дітей дошкільного віку дозволяє задовільнити їх інтереси і потреби в руховій активності, навчити володіти своїм тілом, стабілізувати почуття і емоції, розвинути не тільки фізичні, але і психічні, інтелектуальні та морально-вольові якості.

Як бачимо, системний аналіз, представлених сучасних ігрових технологій з елементами спорту у фізичному вихованні дітей дошкільного віку яскраво свідчить про значний інтерес дослідників до означеної проблеми. Втім, системний підхід до застосування різних ігрових технологій у практиці фізичного виховання дошкільників не достатньо розкрито.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на класифікацію ігрових технологій, які застосовуються в практиці фізичного виховання дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Boginich, O. L. & Babachuk, Y. M. 2014, [Outdoor games and game exercises with elements of sports games for preschool children: a handbook] Doshkillya [preschool]. Kyiv: Mandrivets, 224 p. (in Ukr.).
2. Glazyrina, L. D. & Ovsyankin, V. A. 2005, Metodika fizicheskogo vospitaniya detey doshkolnogo vozrasta: posobiye dlya pedagogov doshk. uchrezhdeniy [Technique of physical training of preschool children: A guide for teachers of preschool institutions]. Moscow: VLADOS, 175 p. (in Russ.)
3. Kozyreva, O. V., Usakov, V. I., Avdeyeva, N. M., Kapitonova, Z. R. & Mishanina, N. V. 2001, [spartan program of education, treatment and organization of preschool aged children] Fizicheskaya kultura: vospitaniye, obrazovaniye, trenirovka [Physical culture: education, education, training]. Vol. 1, pp. 58–61. (in Russ.)
4. Krutsevich T. Content and organization of physical education in the context of formation of integrated harmoniously developed personality of preschool child / T. Krutsevich, N. Pangelova // Life and movement. – nr. 1(3). – 2013. P. 3–7.
5. Olena Lakhno Evaluation of the effectiveness of integrated psychomotor development of children in the age from 2 to 4 / Olena Lakhno, Olga Hanjukova, Olena Cherniavska // Journal of Physical Education and Sport. – 2015(3). Art # 121, pp. 793 – 799.
6. Rokita A. Bawiac – ucze sie / A. Rokita, T. Rzepa. Wroclaw, 2010. – 42 s.
7. Rokita A. Wykorzystanie piek edukacyjnych w ksztalceniu zintegrowanym w klasach 1–3 / Rokita A., Rzepa T. // Lider. – 2002. – Wyd. specjalne. – S. 10–17.
8. Selevko G. K. Entsiklopediya obrazovatel'nykh tekhnologiy. V 2-kh t. T. 1. – M. : Narodnoye obrazovaniye, 2005. – 556s
9. Viktoria Pasichnyk Effectiveness of integral-developmental balls use in complex development of physical and mental abilities of senior preschool age children / Viktoria Pasichnyk, Valeryi Melnyk, Levkiv Volodymyr, Kovtsyn Vasyl // Journal of Physical Education and Sport. – 2015. – Vol. 15, is. 4. – P. 775 – 780.
10. Volkov, L. V. 1990, Sportivno-igrovoy metod v fizicheskoy vospitanii detey doshkolnogo vozrasta: Programma i metodicheskiye rekomendatsii [Sports and yhrovoy fizycheskom a method of education children preschool age: Program and Guidelines]. PereyaslavKhmelnitskiy, 32 p. (in Russ.)
11. Wilczkowski E. Wychowanił firyczne dzieci w wieku przedszkolnym / E. Wilczkowski. – Piotrkow Trybunalski, 2012. – 286 p.
12. Wood E., Atfield J. Play, learning and early childhood curriculum. – London: Paul Chapman, 2010. – 217 p.
13. Адашквичене Э. Й. Баскетбол для дошкольников / Э. Й. Адашквичене – М. : Просвещение, 1983. – 79 с.
14. Бальсевич В. К. Конверсия высоких технологий спортивной подготовки как актуальное направление совершенствования физического воспитания и спорта для всех / В. К. Бальсевич // Теория и практика физической культуры, 1993. – № 4. – С. 2–7.
15. Волошина Л. Н. Играйте на здоровье! Программа и технология физического воспитания детей 5-7 лет / Л. Н. Волошина. – М. : АРКТИ, 2004. – 144 с.
16. Ермакова Ю. Н. Методика физкультурных занятий с детьми 5–7 лет на основе использования элементов игры в футбол : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ермакова Юлия Николаевна; [Место защиты: Шуйс. гос. пед. ун-т]. – Шуя, 2010. – 182 с.:

17. Ковалевский А. К. Обогащение двигательного развития детей старшего дошкольного возраста при использовании игры «городки» : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ковалевский Александр Карлович. – Екатеринбург, 2005. – 138 с.
18. Конох О. Є. Комплексне використання засобів спортивних ігор у підвищенні фізичного стану дітей 5–6 років : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення» / Конох Олена Євгенівна ; Дніпропетровськ, 2014. – 20 с.
19. Москаленко Н. Педагогічні інновації у фізичному вихованні / Наталія Москаленко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2009. – №1. – С.19–22.
20. Никоноров В. Т. Педагогические условия формирования школы мяча в физическом воспитании детей 6–7 лет : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 / Никоноров Валерьян Терентьевич; [Место защиты: Чуваш. гос. пед. ун-т им. И.Я. Яковлева]. – Чебоксары, 2008. – 206 с.
21. Пасмурова Л. Е. Активизация двигательной деятельности детей дошкольного возраста посредством игр с элементами спорта / Л. Е. Пасмурова // Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта. – 2008. – № 9. – С. 1–6.
22. Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци. – М. : Педагогика, 1989. – 416 с.
23. Усаков В. И. Программно-методическое обеспечение оздоровительного воздействия физической культуры в условиях семьи, детского сада, школы : автореф. дисс ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. И. Усаков ; Сибирская гос. акад. физ. культуры. – Омск, 2000. – 87 с.
24. Чепуркина А. А. Использование элементов минигандбола в физическом воспитании старших дошкольников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Чепуркина Анна Алексеевна. – Краснодар. – 1997. – 190 с.